

Patartics Zorán

Egészséges viszonyok

Az építész akaratlanul is kiadja magát, mikor korábbi munkájára reflektál. Olyan ez, mint a testbeszéd: aki nincs kiképezve környezete megtévesztésére, nem képes elrejteni az avatott 'olvasó' elől, ami benne zajlik. A tervező számára már az is szembesítő lehet, ha tervéből csak hosszú évek után válik épület, s ennek során egyes részleteket, megoldásokat mérlegelnie kell. A jó néhány esztendeje elgondolt épületegyüttes új elemének megtervezése még izgalmasabb kérdéseket vet fel. Persze, csak bizonyos nívó felett, miként a Paksi Gyógyászati Központ esetében is, amelynél az elsőként megépült Városi Rendelőintézet és a másodikként most átadott Gyógyfürdő között tíz esztendőnek kellett eltelnie.

Van olyan épületegyüttes, mit tervezője tizenöt év után úgy bővített, mintha az előzményhez neki magának köze sem volna. Más bővítések esetében – az első és utolsó ütem között – az idő megállni látszik. A paksi szakrendelő egyik szélsőséggel sem azonosítható. Tervezői nem mondtak le sem a korábban felvázolt egység értékeiről, sem az esedékessé váló második ütem tervezésekor az újragondolás lehetőségéről.¹ A frissen elkészült épületről ez az alapállás, s az első ütem óta eltelt idő egyaránt olvashatók. Evolúció eredménye, egészséges válasz a fenti helyzetre és a funkcionális program változásaira.

Az új megtámasztja a korábbi ház állításait, épít azokra. Az első épület eddig nehezen értelmezhető előteréből immár együtt teremtenek belső udvart, az pedig értelmezi kettejük viszonyát. Betöltődtek a hiányok (például az utcai 'előudvar' értelmezhetősége), és felértékelődtek meglévő momentumok (mint a bejáratok vagy az üvegfal, amely immár a belső udvarral való kapcsolat eszköze lett). A két ütem tömegformálásában és anyaghasználatában különbségek és azonosságok egyaránt mutatkoznak. Az anyaghasználat módosítása ugyan műfajon belül maradt és a finomodás irányában történt, mégis visszatérően foglalkoztat: vajon nem lett volna-e érdemes lemondani a változtatásról az erősebb egység érdekében? Az eredeti anyagok ezzel együtt hitelesnek bizonyultak, hiszen az eltelt idő ellenére alapvető megváltoztatásukra nem volt szükség. Nem kis dolog ez, mikor egy tízéves autóban ma könnyebb alkatrészt pótolni, mint az azonos korú épületben – az életre szóló megoldások ugyanis az építőiparban újabban néhány évente változnak. Az állandóság többnyire csupán hangzatos ígéret, csalóka illúzió.

A különbözőség miéjtje a lapostetőre váltás kapcsán is felmerül bennem, de az épület funkcióját jobban megismerve megnyugszom – helyükre kerülnek a választott szerkezetek és a tömegformálás. Szinte minden döntés levezethető a funkcióból. S ezen a ponton érdemes megállnunk egy pillanatra. A kilencvenes években még evidencia volt a funkció prioritása, az utóbbi években azonban az oktatásban, a kritikákban, sőt a tervpályázatok előkészítésében és bírálatában is gyakran mellékes körülménnyé degradálódik. A kortárs építészet fókuszában – általánosságban, de

---

¹ A 2000-ben lebonyolított tervpályázathoz képest a második ütem helyzete, és ebből kifolyólag karaktere ugyan jelentős mértékben változott, de az épületek közötti térszervezés szerepe nem. Az újratervezés során a létesítmény lényegesen kompaktabb lett, kisebb helyen valósult meg.

persze nem minden esetben – a gesztusok és a hatások (rosszabb esetben megint: az illúziók) állnak. Gondolhatnánk, hogy ezek funkcionálisan túli erények, a funkció természetesen belépő, ám ez önáltatás volna. Ha csak azt vennénk számba, hány tornaterem épült az elmúlt húsz évben, amelyekben a homlokzati bevilágítás vagy az építészeti háttér zavarja a teremben folyó labdajátékot, igen kínos eredményre jutnánk. A szakma éppen elejteni látszik azokat az értékeit, amelyek révén vált a társadalom számára hasznossá, s ez az álláspont(om) gyakran az "elavult modernista paradigma" bélyeget kapja. Az inga túllendülése a kulturális folyamatokban, így az építészet fejlődésében is természetes jelenség. Beletörődni, a kilengés mértékének befolyásolásáról lemondani mégsem kellene. Már csak azért sem, mert az építészet nem nélkülözheti az építetőkét. Megtartani őket a hitelesség szükséges feltétele.

A paksi épületegyütteshez visszatérve, az azzal szembesíti az építészeket, hogy a funkcióhoz való erős viszonyulásban kifogyhatatlan tartalékok vannak. Annak bizonyosan, aki feladatát elkötelezetten és magas szinten végzi. A Gyógyfürdő épülete mestermunka. Nincsenek benne véletlenek, sehol sem alakította kísértés. Minden egység és kapcsolat, egész és rész tudatos, a funkciót szem előtt tartó döntésekből fakad. Nem lehet fogást találni rajta, és keresni sem érdemes. Sokkal vonzóbb megismerni, rácsodálkozni arra, hogy ez az egészséges gondolkodás miként szövi át a tervezés folyamatát, hogyan képes kezelni akár a gépészetet is kreatívan, innovatív leleményességgel takarítva meg helyet, minimalizálva a költségeket. Vagy azt, milyen természetesen használja a mai építőkészleteket, a burkolatoktól a nyílászárókon át az álmennyezetekig anélkül, hogy ezek katalógus íze terhéssé válna. Az építészek és a belsőépítész mindenre támaszkodnak, amit az ipar számukra eszközként kínál, harmonikusan integrálják, építkeznek belőlük. Professzionális átgondoltság és ugyanolyan minőség. Egészséges, teremtő együttműködés az építető, tervező és kivitelező között. Ma az építészek többsége így mondaná: szerencse.

A fenti erények ellenére a Paksi Gyógyászati Központ nem fog versengeni internetes oldalakon, Zaha Hadid terveivel. Még csak azok között az épületek között sem fog szerepelni, amelyek a tömeg, az anyaghasználat vagy a homlokzatnak mint kéregnek újszerű, elvonatkoztatott és költői megoldásaival hívják fel magukra a figyelmet. Fontosabb szerepet fog betölteni: harmonikus és jól működő keretet teremt a benne folyó tevékenységnek, hirdeti az átgondoltság és igényesség értékét, megerősíti az építész és belsőépítész szakmák ázsióját. Ez utóbbi jelei Pakson már érzékelhetők.

A házat a közösség az egészség megóvásáért építette. Aki belép, e felől nem lehetnek kétségei. Nem csak azért, mert az orvoslás szereplőivel és eszközeivel találkozik, de mert az első pillanattól fogva az épületben jól eligazodik. Minden világos, jól kitalált, nincsenek elbizonytalanító talányok. A tartalom olvasható, a mozgás természetes. Egészséges gondolkodás öltött testet ebben a házban. Ép testben ép a lélek. És fordítva.